

tum nélkül könnyebben szánja rá magát a tétlenségre s így az a termelő munka, amellyel különben tartását biztosíthatná, elvégzetlen marad, ami a nemzeti vagyonosodásra csökkentőleg hat.

Nem akarom ezekkel azt mondani, hogyha a földmives osztályhoz tartozó férj olyan vagyoni és kereseti viszonyok közt van, hogy feleség tartására meg van a módja, ez alól a fenti okokból ő is mentesíthető lenne, — bár bizonyára nem maradhatnak az itt kiemelt tekintetek ilyenkor sem egészen figyelmen kívül, már a H. T. 90. §-a alapján sem — csupán plausibilisebbé kívántam tenni, hogy a szóbanforgó bírói gyakorlat ugy tételes jogi, mint nemzetgazdasági és szociális szempontból is aggályos.

Dr. Doroghy Kálmán.

A tudomásszerzés időpontja a K. T. 19. §-ában.

A K. T. esetlegesen várható reformjához egy mozaikkal szándékozunk a gyakorlati jogász nézőszögéből szolgálni, amidőn a törvény 19. §-ának elrejtett, eddig még a bírói gyakorlat törvényértelmező szerepe által nem fessegetett, de a gyakorlati életben nagy jelentőséget, felelősséget és kötelezettséget magában hordó értelmezésével kívánunk foglalkozni.

A K. T. 19. §-ának első bekezdése (melyhez az alábbiakban egyébként már nincs hozzáfűznivalónk) azt a kétségtelenül helyes, a gazdasági és jogélet biztonságából, valamint a cégjegyzék publicitásából folyólag indokolt jogszabályt tartalmazza, hogy: „Ha a cég megváltozik, vagy megszűnik, vagy ha birtokosai személyében változás történik, ezen tény a kereskedelmi cégjegyzékbe leendő bevezetés és kihirdetés végett bejelentendő.”

Az említett törvényhely második bekezdése pedig azon — önmagában véve szintén helyes — rendelkezést szögezi le: „Amennyiben a cég megváltozása vagy megszűnése a kereskedelmi cégjegyzékbe be nem vezetettik és ki nem hirdettetik, az, kinél az érintett tények bekövetkeztek, azokat egy harmadik ellenében csak annyiban érvényesítheti, amennyiben igazolni képes, hogy azon tények ez utóbbi előtt ismeretesek voltak.”

Még a szakjogász sem igen veszi észre az első pillanatban ebben a helyes és észszerű rendelkezésben a feltörni kívánó nagy kérdőjelet, t. i. hogy: *mikor* kell a harmadiknál ennek a bizonyos ismeretnek, tudomásnak meglenni? Mert nem is képzeljük, hogy ennek a temperális szempontnak, melyre nézve a törvény (sőt ezideig — tudomásunk szerint — a bírói gyakorlat sem) egyáltalán nem nyújt semmiféle útbaigazítást, minő nagy és messzeemenő konzekvenciái vannak. Minden teoretikus fejtegetés helyett szolgáljon megvilágításul egy konkrét peres jogeset:

1922-ben alakult egy bankbizományi ügyletekkel foglalkozó közkereseti társaság. A cég mindkét tagjának cégtagi minősége bejegyeztetett. 1923 végén az egyik cégtag barátságos uton, közös megegyezéssel kilépett a cégből. A kilépés tényét irásbafoglalták és 1924 januárjában közös kérvénnyel fordultak a cégbírószá-

hoz a kilépett cégtag törlése és a társas cégnek változatlan cégszöveggel az egyéni cégek lajstromába való átvezetése végett. A cégbíróság a kérelem felett akként döntött, hogy a cégtagok mutassák előbb vissza a közös iparigazolványukat, a bentmaradó cégtag pedig szerezzen új, egyéni iparigazolványt. Ennek a felhívásnak a bentmaradt cégtag — önhibáján kívül — nem tudott megfelelni, mert az u. n. „bankárrendelet” olyannyira megnehezítette a szóban lévő üzletkörre vonatkozó iparigazolvány kiadását, hogy ennek elintézése technikailag is hosszú hónapokat vett volna igénybe. A bentmaradt cégtag közben folytatta az üzletet, a másik pedig de facto kilépett s noha törlését szabályszerűen kérte, ez egy — tőle teljesen független — formalitás miatt nem történt meg. 1924 februárjában — tehát 3 hónappal azután, hogy a kilépő cégtag ténylegesen kilépett, a céggel üzleti összeköttetésbe lépett egy ügyfél, aki folyószámlabetétet nyitott. Megállapítható volt a perben bizonyos körülményekből, hogy ez a „harmadik” már az üzleti összeköttetés létesítésekor tudta, vagy legalább is tudhatta, hogy X cégtag ténylegesen már nem tagja a cégnek, perrendszerűen azonban bizonyítottat, hogy egy hónappal később (márciusban) ez a körülmény kétségtelenül tudomására hozatott. A cég 1924 május végéig (tehát még közel 3 hónapig) aktív volt, s csak akkor lett egyszerre és váratlanul fizetésektelen. A bentmaradt Y cégtag csődönkívüli kényszeregyességet kért maga ellen, melynek során hitelezőivel — közöttük ezzel a bizonyos „harmadikkal is — 40%-os egyességet kötött. Az egyesség jóváhagyása után ez a hitelező pert indított X kilépett, de a cégjegyzékben még most is bentszerelő cégtag ellen, követelésének 100%-a erejéig. A kir. törvényszék felperest keresetével elutasította, mert alperesnek bizonyítania sikerült felperes március elejei tudomását és mert megállapítást nyeri, hogy ezen tudomás után felperesnek — a cég aktív volta folytán — módjában állott volna elhelyezett tőkéjét 100%-ban kivenni és visszakapni. Felperes felebbezése folytán a kir. Itélőtábla megváltoztatta a tvszék ítéletét és alperest azzal a szépségtapasszal marasztalta, hogy felperes 100%-os követelésének a kényszeregyességet kért Y cégtag által fizetett vagy fizetendő differenciáját köteles csak alperes megfizetni (szóval — in praxi — az egészét) és ezen marasztaló határozatát azzal idokolta, hogy a kilépett cégtagnak nem azt kellett volna bizonyítania, hogy az ügyletkötés után hozatott tudomására az ügyfélnek, hogy ő de facto kilépett a cégből, hanem azt, hogy az ügyfél által kötött ügylet alkalmával, vagy azt megelőzőleg volt-e annak erről tudomása, és teljesen figyelmen kívül hagyta azt a körülményt, hogy az ügyfél tudomása még oly időben következett be, amikor annak még 2—3 havi ideje lett volna pénzbetétjét hiánytalanul kivenni és ezzel magát a további károsodástól megóvni.

A bírói gyakorlat ezen a téren még távolról sem alakult ki, pedig szükség volna arra, hogy e kérdésben elvi állásfoglalás történjék. Mert kétségtelen, hogy a 19. § második bekezdése csak egész általános kijelentéseket tartalmaz és hogy a kérdés gyakorlati tengelye az, hogy ezt a „tudomás” szót megszorítólag vagy kiterjesztőleg kell-e értelmezni?

A K. T. id. h. a jóhiszemű harmadik személy oltalmára fikciót állít fel: noha a valóságban a tényállás megváltozott (már nem azonos a cégjegyzékben feltüntetett tényállással), a harmadikkal szemben annak hátrányára ez a megváltozott tényállás ne legyen érvényesíthető, hanem az ő jogállását úgy kelljen elbírálni, mintha a tényállás még mindig a régi volna. Ez a jóhiszemű abban a pillanatban szűnik meg, amikor a harmadik a változásról

tudomást szerez; e pillanatban szűnik meg tehát a fikció is működni. A felhozott esetben bizonyítást nyert, hogy a harmadik az ügyletkötés után egy hónappal szerzett tudomást a változsról; tehát vele szemben az esetet úgy kell elbírálni, mintha X cégtag a cégből az ügyletkötés után egy hónappal lépett volna ki. Bizonyos már most, hogy a kilépett cégtag kilévése után is (az öt éves elévülési időn belül) felelős azokból az ügyletekből folyólag, amelyekel tagságának idejében a társaság kötött, hogy tehát a betét visszakövetelését a betevő a kilépett cégtag ellen is érvényesítheti. A kérdés csak az, vajjon a határozatlan időre adott és felmondáshoz nem kötött betétnek a változás után bennhagyása nem-e olyan *factum concludens*, amely a harmadikkal szemben éppen azért érvényesíthető, mert *suiat* ténye és a vele szemben érvényesíthető cégváltozás *utáni* ténye? Helyesen tekintve tehát a dolgot, a kérdés nem is a tudomásszerzés időpontjában összpontosul, hanem abban, vajjon szabad-e a fentemlített fikciót annak a javára is alkalmazni, aki utóbb oly magatartást tanusít, amelyből következtethető, hogy ő a változás utáni tényleges állapotot nemcsak ismeri, de *et is ismeri*? Ugy látjuk, hogy a másodbírótság a megbeszélt esetben túlfeszítette a fikció észszerű alkalmazási területét és nem gondolt minden magánjogi viszony elbírálásának sarkalatos alaptételére: a *volenti non fiat iniuria* elvére.

Dr. kisleéli Szalay Zoltán.

Ujabb lépés a kölcsönvalorizáció felé. Ismeretesek a Kuria újabb döntései, amelyek a kölcsön valorizációját bizonyos esetekre kimondották. (Bővebben lásd: Blau György: Valorizációs joggyakorlatok 1927-ig, 132. o. és Beck—Varannai: Az 1926. év magánjogi és hiteljogi bírói gyakorlata, 22. o.) A Kuria P. VII. 2309/1926. sz. határozata (kelt 1926. okt. 22-én) egy erőteljes lépéssel a kölcsön *eseti* valorizációja helyett az *elvi* valorizáció álláspontjára helyezkedett. A Kuria a következő nagyfontosságú kijelentéseket tette: „A kölcsönügyletre vonatkozó jogszabályok értelmében a kölcsönvevő a kölcsönvett helyettesíthető ingó dologból ugyanazon nemből és minőségben ugyanannyit tartozik visszaadni, mint amennyit kölcsönvett. Készpénzkölcsönre vonatkoztatva, ez annyit jelent, hogy az adós a kölcsönvett összeget olyan értékben tartozik visszafizetni, mint amely értékkel az a kölcsönzés idején bírt. Minthogy tiltó jogszabály nem áll fenn a kölcsönkövetelések átértékelése tekintetében — a felelbezési bíróság (budapesti tábla I. tanácsa) nem sértett jogszabályt azzal, hogy a kölcsönkövetelést átértékelve ítélte vissza.“

Bármily örvendetes is az a határozat, mely elmélőző minden eseti „kepeszkedőt“, ami a valorizáció alátámasztására konkrétan felhozható volna és a kölcsön pusztán tényére vezeti vissza a valorizálást, reá kell mutatni az indokolás ugrásszerűségére. A Kuria a megnyilvánulási és minőségi azonosság szabályából következteti